

Posudek na doktorskou disertační práci paní PhDr. Mariny Luptákové *Иконоборческие споры VIII-IX столетий в философской и богословской перспективе*. Praha 2014. 133 stran.

Téma doktorské disertační práce paní PhDr. Mariny Luptákové je velmi náročné. Jeho úspěšné zpracování vyžaduje znalosti teologické, filozofické, uměleckohistorické a také historické. Vedle těchto teoretických předpokladů ovšem vyžaduje také zvládnutí velkého množství literatury, jež se tématu věnuje. Neobyčejně náročné je po všech stránkách zvládnutí pramenů. Připomenout je samozřejmě třeba i výraznou metodologickou náročnost. Připomenout je ovšem také třeba značnou ambicióznost autorky práce.

Úvod disertační práce nemá podobu úvodu kvalifikační práce. Neobsahuje rozbor a hodnocení alespoň základních odborných prací, jež se tématu ikonoklasmu věnují. Citované čtyři práce není možné za takovýto fundovaný rozbor považovat. Stejným způsobem naložila autorka i s hodnocením pramenů. Stručný rozbor názorů Maxima Vyznavače není možné považovat za relevantní seznámení s prameny, o něž se v dalším textu opírá. Na hodnotě tím ovšem ztrácí vytčení otázek, na něž chce autorka hledat odpověď a na něž se jí podle jejího vlastního mínění podařilo odpovědět.

Celá první kapitola působí výrazně zjednodušujícím dojmem. Velmi obecnými a zároveň velmi známými postřehy přechází zásadní otázky. Za problematický je třeba označit název kapitoly 1.4 (s. 22), v textu chybí vysvětlení, proč se v jejím názvu objevilo jméno Antona V. Kartašova. V úvodu práce i v přímo v textu (s. 33) se čtenáři dostává slibu, že se dozví o vyvrácení teorií o „vnějších vlivech“ jako příčinách vzniku ikonoborectví. Ve skutečnosti se omezila na pouhých několika stranách na připomenutí velmi omezeného počtu autorů a jejich názorů a sama svoje skutečně argumenty podložené stanovisko nevyjádřila. Je třeba ještě připomenout, že mezi vlivy, jež vedly ke vzniku ikonoborectví, bývá řazena snaha omezit postavení mnichů s cílem zásadnějším způsobem podřídit církve světské moci. Projevem nedbalosti je změnění jména Georgije Florovského na Grigorije (s. 29). Zjevným nedostatkem je často se opakující odmítání názorů jiných badatelů bez potřebného osvětlení jejich argumentace (s. 35).

Druhá kapitola věnovaná neobyčejně složité otázce spojení ikonoborectví s origenismem je postavena opět především na literatuře a opět na velmi omezeném počtu titulů. Zbytečné je připomínat, že právě vlivům Origenovým se věnovala a věnuje řada badatelů. Zpracování literatury k otázce Origenova vlivu na ikonoborectví by samo o sobě

vydalo na kvalitní disertační práci. Připojuji též upozornění, že stránky uvedené u recenze G. V. Florovského v poznámce č. 82 na s. 39 neodpovídají stránkám uvedeným v poznámkách 83-86. Tyto poznámky jsou v rozporu i se stránkovým rozsahem uvedeným u recenze v bibliografickém přehledu, který je stejný jako v poznámce č. 82. Kapitola 2.1 opět dokazuje nedostatečnou práci s literaturou, nestačí připomínat názory jediného badatele.

Ocenění naopak zaslouží pasáže v kapitolách 2.4 – 2.7. V nich se paní PhDr. Luptáková zabývá rozbořem názorů Jana z Damašku, Maxima Vyznavače a Leontije Byzantského, kde jsou na místě i postřehy o origenismu, protože jsou výsledkem práce s konkrétními texty, a mají proto také fundovaný argumentační základ. Prokazuje v nich zcela jednoznačně schopnost samostatné práce s nejednoduchými texty. Tyto pasáže vyvolávají otázku, zda by nebylo vhodnější příliš široké téma zúžit a soustředit se na rozbor názorů významných představitelů byzantského bohosloví. Výhrady je naopak nutno vznést v případě kapitoly 2.8, jež se věnuje názoru D. B. Evanse na Leontije Byzantského, protože podobným způsobem bylo žádoucí zaujmout stanovisko i k názorům dalších badatelů.

Třetí kapitola soustředěná na apologii ikony budí rozpaky první částí nazvanou „Obrana uctívání ikon svatým Janem z Damašku“, protože v ní cituje pouze z druhé ruky, pracuje s velmi omezenou literaturou a na celkem 3 stranách opakuje obecně známé věci. Nabízí se opět otázka, zda by nebylo lepší se soustavněji věnovat právě této jedinečné osobnosti. Oprávněnost této připomínky potvrzuje alespoň částečně o prameny opřený rozbor názorů patriarchy Nikefora.

Čtvrtá a pátá kapitola ukazují paní PhDr. Luptákovou jako odbornici v oboru ikonopisectví v nejširším smyslu. Zasvěceným a výstižným způsobem vysvětluje podstatu ikony a jejího uctívání a stranou nenechává ani „tajemství řemesla“ jako vyjádření teologie ikony.

Zvláštního zamyšlení vyžaduje část disertační práce označená jako „Post scriptum“, tedy zcela neobvykle ve vědeckém textu, s podtitulem „Ikona v ruském myšlení 20. století“. Svým obsahem nijak nezapadá do tématu práce, proto by mohla budít rozpaky. Zároveň ovšem ukazuje, že paní PhDr. Luptáková ovládá „řemeslo“ vědecké práce. Možná právě historiografie vnímání ikony v ruském myšlení 20. století mohla být tématem doktorské disertační práce, která by skutečně rozšířila poznání.

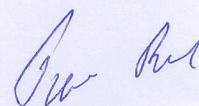
Zvláštní připomínku zasluhuje i způsob citování a vedení bibliografických záznamů, které v řadě případů není v souladu s platnou normou ISO 690 a neumožňuje např. poznat jasně poznat zdrojový dokument (s. 116, Mikulka s. 122, Mikulka..., s. 123, Řoutil, Milko). U edic není důsledně odlišován autor textu od editora. U studií není vždy uveden stránkový rozsah.

Bibliografický přehled mohl být jistě bohatší, chybí v něm minimálně práce žel již zemřelého Alexandra Avenaria, právem oceňované v celé Evropě. I část „Ikona v ruském myšlení 20. století“ by bylo možné doplnit o řadu dalších autorů, jako příklad je možné zmínit Annu V. Ryndinovou.

Disertační práce paní PhDr. Mariny Luptákové je příkladem ambiciózního přístupu ke složitému a zároveň ve vědecké literatuře velmi důkladně zpytovanému tématu. Pokus na necelých 90 stranách vyložit ikonoborecké spory 8. a 9. století ve filozofické a teologické perspektivě nemohl skončit jinak než velmi atomizovaným textem, v němž se pracuje minimálně s prameny a jenom s velmi omezeným okruhem odborné literatury. V úvodu vytyčené otázky nebylo možné zodpovědět jinak než pouhým zopakováním známých závěrů bez potřebné argumentace.

Pasáže, v nichž se paní PhDr. Marina Luptáková alespoň částečně zabývala prací s prameny a také Post scriptum, splňují požadavky kladené na doktorské disertační práce. Doporučuji proto práci jako vhodný podklad k obhajobě a v případě jejího zdárného průběhu k udělení titulu Ph.D.

V Brně 21. března 2015

Doc. Dr. Pavel Boček, CSc.